

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Братусь І.В.

кандидат філологічних наук, доцент;

Добровольська В.В.

бакалавр,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

ДОЛЯ МИТЦЯ В УМОВАХ АВТОРИТАРНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ОРЛОВА «АЛЬТИСТ ДАНИЛОВ»)

Для сучасних дослідників період «застою» відносно легко може бути вивчений у будь-яких аспектах. Це викликано як доступом до значної кількості інформації, так і «живими» свідками тої доби. Емоційне поле «застою» все ж становить певні труднощі – дехто схильний ідеалізувати «брежневський СРСР». Та навіть кращі твори, що були написані та видані в «ті часи» вказують на значний пресинг творчих особистостей, доводять згасаючу безперспективність радянської дійсності. Особливо вражали деякі радянські твори кінця сімдесятих – початку вісімдесятих років ХХ століття. В них умовно «виносився вирок режиму», відчувалися кардинальні зміни у світогляді та проглядався новий погляд на майбутнє. Ми досліджували різні аспекти літератури другої половини ХХ століття [1; 2].

В романі Володимир Орлова «Альтист Данилов» доволі чітко відстежується доля митця в пізньому СРСР. Ніби мистецтво й «фрятує особистість», але деякі реалії радянської дійсності стають ще більш нестерпними та разючими для обдарованої людини. Не рятує ситуації навіть введена автором напівдемонічна сутність головного героя – жодних «бонусів» він не отримує, а навіть додатково має співвідносити свою поведінку й з «вищими силами».

Музикант Володимир Олексійович Данилов належить до «мовчазного покоління» (1928–1945) – у віці семи років його «перенесли» в дитячий будинок. Це сталося в 1943 році. Події роману

відбуваються в брежньєвському СРСР – Данилов вже дорослий чоловік. Він ніби звичайний гвинтик системи, що виконує свою «суспільно корисну функцію» – служить альтистом в театрі. Його побут та особисте життя постійно знаходяться в «підвішеному стані». Та він прилаштувався – разом з десятками мільйонів «радянських людей» він бореться за право жити гідно. Побутові проблеми в романі показані доволі яскраво. Ми можемо спостерігати, як людина в СРСР витрачала колосальну частину часу на впорядкування елементарних побутових потреб. Кожна покупка мала супроводжуватися численними маніпуляціями. Заповнення жировок і здача склопосуді, придбання книжок чи музичних інструментів, транспорт чи лікування – все потребувало колосальних зусиль. Цей час Данилов витрачав намарно – він не міг вповні присвятити його музикальній підготовці.

Звичайно, що він міг скористатися своїми магічними здібностями. Але він свідомо уникає цього (не пересуває пластину браслету без зайвої потреби). Чому? Можливо він усвідомлює, що не живучи з усіма «одним життям», він втратить зв'язок з соціумом.

Творчість становила собою невід'ємну частину тоталітарної системи – хтось підлаштовувався, хтось «ламався», хтось залишався у «внутрішній опозиції». Володимир Орлов в романі показав різні зрізи громадських позицій. Альтист Данилов був «помилуваний» системою, він визнаний «не дуже шкідливим». Але над ним була повішена «люстра», що може зірватися в будь-який момент. Автор так зобразив постійний тиск системи на митця, що може розчавити його коли їй заманеться. Подібні очікування були притаманні творчості Франца Кафки – письменник передав їх у творах «Процес» і «Замок».

Конформізм має свою ціну – Данилову в кінці твору повернули «вкрадений» музичний інструмент. В. Орлов натякає, що система визнала його «своїм». Подібний моральний компроміс забезпечує фізичне виживання, але значно деформує особистість. Автор доводить, що митець повинен боротися в будь-яких обставинах за право вільно виражати свою думку.

Одним з напрямків «боротьби» міг би стати описаний в романі «тишизм». Цей напрямок в музиці приваблював своєю досконалою моделлю сприйняття та відтворення світу. Та втілення в реальність його засад спричиняло деструкцію, що була викликана нездатністю митців контролювати свої «нові емоції».

Роман залишив нам сатиричну картину пізнього СРСР, що вже знаходився напередодні колапсу. Та проблеми роману ще й досі актуальні.

Список використаних джерел:

1. Братусь І. В., Кузьменко Г. В. Деякі культурно-історичні аспекти самоідентифікації особистості «інтелектуалів» у творах другої половини ХХ століття. *Арт-платформа*. Київ, 2020. № 1. С. 39–68.

2. Братусь І. В., Михалевич В.В., Гунька А.М. Історико-культурний контекст написання роману Анатолія Рибаківа «Важкий пісок». *Молодий вчений*. 2020. № 3. С. 432–436. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-90>

Братусь І.В.

кандидат філологічних наук, доцент;

Добровольська В.В.

бакалавр,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

ОБРАЗ ХУДОЖНИКА В ОПОВІДАННІ ЮРІЯ ТРИФОНОВА «ВІДВІДУВАННЯ МАРКА ШАГАЛА»

Творчість Юрія Трифонова сьогодні дозволяє скласти уяву про різні пласти радянської дійсності, наблизитись до розуміння різноманітних явищ ХХ століття. Особливу увагу Юрій Трифонов завжди надавав людям, що в різних сферах життя намагалися досягти успіху. Письменнику була цікава інтелігенція, що знаходилась під «опікою режиму». При цьому він досліджував деформацію особистості «радянської людини», що змушена йти на нескінченні компроміси з сумлінням заради комфортного виживання в умовах ідеологічного тиску. Ми коротко розглядали його творчість в контексті літератури другої половини ХХ століття [1].

Серед героїв письменника ми можемо згадати акторку Лялю Телепневу (повість «Довге прощання»), творча доля якої залежить від інтимних зав'язків з «потрібними людьми». Чи історик Сергій Троїцький (повість «Інше життя»), що гине від цілого «букету» несприятливих